

ΝΙΚΟΛ. Α. ΜΑΣΟΥΡΙΔΗ, 'Η Μινωϊκή γραφή εις τὰς πινακίδας τῆς Πύλου, Ἀθῆναι 1976, σχ. 8 σελ. 105.

Ἡ Μινωϊκὴ ἢ Μυκηναϊκὴ γραφή, τῆς ὁποίας τὴν ἀποκρυπτογράφησιν ἔδωσαν οἱ Ventris καὶ Chadwick τῷ 1953, καὶ ἡ ὁποία ἀνεγνωρίσθη ὡς γραφὴ γραμμικὴ, συλλαβικὴ, φορεὺς γλώσσης Ἑλληνικῆς, παρὰ τὴν κατ' ἀρχὴν ἀναγνώρισιν ἐξακολουθεῖ νὰ παρέχῃ προβλήματα εἰς τοὺς μελετητάς της. Ἡ ἀτέλεια τοῦ συστήματος της ἐκ τοῦ λόγου ὅτι δύνανται νὰ προστίθενται ἢ νὰ ἀφαιροῦνται κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν φθόγγοι ἢ νὰ ἐρμηνεύωνται οὗτοι κατὰ διαφόρους ἐκάστοτε τρόπους, πικρέχει πολλὴν τὴν ἀοριστίαν καὶ τὴν δυνατότητα πολλαπλῆς ἀποδόσεως τῶν λέξεων. Οὕτω λ. χ. τὸ *πο-ρο* δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ 1) *πῶλο* 2) *πρὸ* 3) *φόρος* ἢ *φόροι* 4) *πλώω* (= *πλέω*). Ἐξ ἄλλου τὸ περιορισμένον ὑλικὸν πινακίδων δὲν παρέχει τὴν εὐχέρειαν συγκρίσεων καὶ συναγωγῆς ἀσφαλῶν πληροφοριῶν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους δὲν δίδεται ἱκανοποιητικὴ καὶ πειστικὴ ἀνάγνωσις εἰς ὅλα τὰ ὑπὸ τῶν πινακίδων παρεχόμενα.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης μελέτης δὲν εἶναι εἰδικός. Εἶναι δικηγόρος τὸ ἐπάγγελμα καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὸ θέμα ἐρασιτεχνικῶς. Εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἐρασιτεχνῶν ἐρευνητῶν πιθανὸν νὰ λείπουν ἐπιστημονικὰ τινὰ ἐφόδια, ὑπάρχει ὅμως εἰς ἀντιστάθμισμα ὁ ἱερός ζῆλος. Καὶ ὁ Σπῆμαν ἦτο ἐρασιτέχνης καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ventris καὶ ὁ ἡμέτερος Κ. Κτιστόπουλος, ὁ πρὸ τοῦ Ventris ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν μυκηναϊκὴν γραφὴν, γνωστὸς εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Πλάτωνος ἐκ τῆς παρουσιάσεως τῆς γραφῆς ταύτης ἐν «ΠΛΑΤΩΝ» Ζ' (1955) τευχ. 14 σελ. 184—240. Οἱ ἐρασιτέχναι εἰς ὄρισμένας περιπτώσεις ἐπιτυχάνουν ἀποτελέσματα καταπληκτικὰ.

Ὁ συγγρ. σχηματίσας τὴν γνώμην ὅτι ἡ φωνητικὴ ἀξία τῶν συμβόλων ἢ δοθεῖσα ὑπὸ τῶν VC δὲν ἄγει, ἐκτὸς περιορισμένον μόνον περιπτώσεων, εἰς ἱκανοποιητικὰς ἀναγνώσεις τοῦ κειμένου τῶν περισσοτέρων πινακίδων ἀπεφάσισε νὰ ἀσχοληθῇ ἰδιαιτέρως μὲ τὴν ἀνάγνωσιν μιᾶς ὁμοιογενοῦς ομάδος πινακίδων, τῶν πινακίδων τῆς Πύλου. Τοῦτο, διότι ἐὰν ἐγενίκευεν εἰς ὅλας τὴν ἔρευνάν του, αἱ παραλλαγαὶ τῶν ὁμοίων συμβόλων τῆς Κνωσοῦ καὶ Μυκηνῶν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ δημιουργήσουν ἀμφιβολίας διὰ τὴν ταυτότητά των. Ὁ σ. μελετήσας τὰς καταλήξεις καὶ τὰ θέματα καὶ συνδυάσας ταῦτα πρὸς τὰς ἐνδείξεις τῶν ἀριθμῶν ἢ ἄλλων ἰδεογραμμάτων παριστάντων ἀντικείμενα προέβη μετὰ εἰκασίας ποικίλας καὶ δοκιμὰς ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς διατύπωσιν νέας ἀξίας τῶν συμβόλων κατὰ τρόπον διάφορον ἀπὸ τὴν δοθεῖσαν ὑπὸ τῶν VC. Οἱ VC ἀναγνωρίζουν 87 σύμβολα, ἐξ ὧν προσδιορίζουν τὴν ἀξίαν μόνον τῶν 73, δηλοῦν δὲ ἀδυναμίαν προσδιορισμοῦ τῆς ἀξίας τῶν λοιπῶν 14. Ὁ Μασουρίδης εἰς τὴν γραφὴν τῆς Πύλου ἀναγνωρίζει 75 σύμβολα, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν παραλλαγῶν των, ἐκ τούτων δὲ προσδιώρισε ἀξίαν διὰ τὰ 68, ἀδυνατῶν νὰ προσδιορίσῃ τὰ λοιπὰ 7. Τῶν συμβόλων τούτων τῆς Πύλου κατήρτισε δύο πίνακας, Α καὶ Β, δημοσιευομένους ἐν σελ. 24 καὶ 25. Τῶν 68 συμβόλων ἡ ἐρμηνεία ὡς πρὸς τὴν τῶν VC εἶναι μὲν ἢ αὐτὴ εἰς 12 σύμβολα, εἰς ἄλλα 6 παραλλάσσει ὡς πρὸς τὸ φωνῆεν τῆς συλλαβῆς, εἰς τὰ λοιπὰ δὲ 50 σύμβολα δίδεται ὑπὸ τοῦ σ. τελειῶς διάφορος ἀξία.

Ὁ σ. δὲν δέχεται ὑπαρξιν τοῦ φθόγγου *v* = *ου* λαμβάνων ὡς δεδομένην τὴν μὲν ἀπόδοσιν τοῦ φθόγγου *ου* διὰ τοῦ *ο*, τὴν δὲ τοῦ *v* διὰ τοῦ *ι*. Ἐπίσης δέχεται ὅτι ὁ φθόγγος ὁ ἀπαρτιζόμενος ἐκ συμφώνου + *ι* ἀποδίδεται διὰ συμβόλου, ὅπερ ἰσχύει πρὸς ἀπόδοσιν φθόγγων ἀπαρτιζομένων ἐκ τοῦ αὐτοῦ συμφώνου καὶ τῶν φωνηέντων καὶ διφθόγγων *v*, *η*, *υι*, *ει*, *οι*.

Ἀντιθέτως πρὸς VC δὲν δέχεται ὑπαρξιν τοῦ ζ (ζα, ζο, ζε, ζυ), δὲν δέχεται ὑπαρξιν τοῦ φθόγγου *ιι* (VC ἀριθ. 43), ἀδυνατεῖ δὲ νὰ προσδιορίσῃ τὰ σύμβολα

τὰ παριστῶντα τοὺς φθόγγους *βα, γα, πε, κο, σο, χο*. Ἐπίσης δὲν δέχεται σύμβολα μὲ σύμφωνον τὸ *q* (VC *qi*, 21, *qo*, 32, *qe*, 78).

Διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν μυκηναϊκῶν πινακίδων ὁ σ. δέχεται τοὺς κανόνας τῶν VC, δηλ. παράλειψιν τῶν τελικῶν συμφώνων ἐν τῇ γραφῇ, ἐναλλαχῆν τῶν ὁμοιοφώνων συμφώνων κλπ.

Τὸ ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς καταρτισθὲν συλλαβάριον ἐχρησιμοποίησεν ὁ σ. διὰ νὰ προβῆ εἰς ἀνάγνωσιν ἐκάστης πινακίδος, νὰ μεταγράψῃ τὰς φράσεις, νὰ τὰς συμπληρώσῃ προσθέτων εἰς τὰς συλλαβὰς τὰ ὑπονοούμενα γράμματα ἢ ἀποκόπτων τὰ λόγῳ τοῦ συστήματος ἐκ περισσοῦ γραφόμενα καὶ ἀποκαθιστῶν φθογγολογικῶς καὶ ὀρθογραφικῶς τὰ ἐρμηνευόμενα βάσει ἀντιστοιχῶν λέξεων τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἀφοῦ ἀναγνωρίζει βεβαίως καὶ αὐτός, ὡς καὶ οἱ VC, ὅτι ἡ γλῶσσα τῆς γραφῆς εἶναι ἑλληνικὴ — μολονότι ἴσως ἐκ παραδρομῆς ἐν σελ. 13 ὀμιλεῖ διὰ «διιάλεκτον προελληνικὴν» ἀντὶ ἐνδεχομένως ἀρχαϊκὴν Ἑλληνικὴν.

Ἀπὸ τῆς σελ. 26 μέχρι 79 ὁ συγγραφεὺς παρουσιάζει τὴν βάσανον τοῦ συστήματος ἐρμηνείας του ἐπὶ 43 πινακίδων τῆς Πύλου. Εἰς ἐκάστην δίδει α) τὴν ἀνάγνωσιν τῶν συμβόλων διὰ τοῦ ἰδικοῦ του συλλαβαρίου, β) τὴν συμπλήρωσιν ἢ ἀποκάθαρσιν τοῦ μεταγεγραμμένου κειμένου εἰς γλῶσσαν ἀρχαϊκὴν ἑλληνικὴν ὁμόρρον 3) παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς μεταγραφῆς καὶ ἐρμηνείας μετὰ αἰτιολογίας ἐτυμολογικῆς καὶ γραμματικῆς φύσεως καὶ 4) τὴν ἐρμηνείαν τοῦ κειμένου τῆς ἐξεταζομένης πινακίδος. Μετὰ τοῦ κειμένου τῆς ἀναγνώσεως τῶν συμβόλων ἐκάστης τῶν πινακίδων συμπαρατίθενται καὶ τὰ ἰдеоγράμματα, τὰ ὁποῖα κατὰ τινὰ τρόπον δίδουν εὐκαιρίαν συσχετίσεως τοῦ ἡρμηνευμένου κειμένου πρὸς τὴν ἔνοιαν, ἢ τὰ ἰдеоγράμματα ἐνέχουν.

Διὰ νὰ δώσωμεν πρῶχειρον δεῖγμα τῆς ἐργασίας παρουσιάζομεν τῆς πρώτης παρατιθεμένης πινακίδος τὴν ἀνάγνωσιν : 1 *Aa 62* (VC Doc. σ. 158) *φε-ρι-τι-ρε-ja* (ἰδεόγραμμα εἰδικοῦ ἀνθρώπου) (σύμβολα τοῦ ἀριθμοῦ 7) *φε-γι-* (σύμβ. τοῦ 10) *φε-γε* (σύμβολα τοῦ ἀριθμοῦ 6). Μεταγραφῆ : Χιριτιρεγια (= τοπωνύμιον) *φε-ρο* 10 *φεγα* 6. Ἐρμηνεία : Ἐν Χιριτιρεγια εἰδικοὶ ἄνθρωποι 7 ἐργάται 10 ἐργάτιδες 6. Εἰς τὰς ἐπέξηγήσεις ὁ σ. σημειώνει ὅτι τὸ *φε-γε* δύναται νὰ ἀποδοθῆ καὶ διὰ τοῦ *φε(ρ)-γε(ες)* = *φεργέες* = *ἐργεῖς* ὡς ἐξ ὀνομ. *ἐργεῖς*.

Ὡς παρατηρεῖ τις ὑπάρχει ἐλεύθερον περιθώριον κινήσεως τοῦ ἐρμηνευτοῦ ἐφ' ὅσον θέσῃ ὀρισμένην τιμὴν εἰς ἕκαστον σύμβολον. Οὕτω τὸ *φε-γε* γίνεται καὶ ἐγέ (= ἐργῆ) καὶ ἐργαί (ἐργάτιδες) καὶ ἐργεῖς (ἐργάται), ἀρκεῖ νὰ εὑρεθῆ ἀρχαϊκὴ ἑλληνικὴ λέξις ἧς ἡ ῥίζα νὰ προσεγγίξῃ πρὸς τὴν τιμὴν τοῦ συμβόλου. Σημειῶ ἀπλῶς ὅτι μὲ τὰς τιμὰς τῶν συμβόλων τῶν VC ἡ πρώτη λέξις ἀναγιγνώσκειται ὡς *me-ti ti ri ja* ἀντὶ χιριτερέγια καὶ ἡ δευτέρα *ko-φα* ἀντὶ *φε-γι*. Ἰδίως δύσκολον εἶναι νὰ παραδεχθῆ τις τὸ *οι* νὰ ἰσοδυναμῆ πρὸς τὸ *ι*, ὡς ἐν τῇ Νέα Ἑλληνικῇ, (*φε γι* = ἐργοί). Τὸ ἴδιον λεκτέον καὶ διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ *αι* διὰ τοῦ *ε*, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν πινακίδα 7. An 657. 3 (σελ. 31) : *Ε μι-ρε-κε-γε* = ἐμμηλαιγεργεῖς (= ἐμμηλάδων αἰγῶν ἐργεῖς) καὶ 8. An 723 (σελ. 32) : *α-ρι-α-τε* = ἀλιάδαι (ὄν. *πληθ.* = ναῦται).

Εἰς τὸ κεφ. Γ', σελ. 80—85, ὁ συγγρ. πεισθεὶς περὶ τῆς συνεπειᾶς καὶ ὀρθότητος τοῦ συλλαβαρίου του, δι' οὗ ἐρμηνεύονται αἱ πινακίδες τῆς Πύλου, προσπαθεῖ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἐφαρμογὴν του εἰς τὰς Μινωϊκὰς πινακίδας. Ἐκ τῆς παραβολῆς, τοῦ κειμένου καὶ τῶν συμβόλων πινακίδων τινων διαπιστοῦ ὅτι ὑπάρχει ὁμοιότης τῶν συμβόλων καὶ τῶν παραλλαγῶν καὶ ταυτότης πολλῶν λέξεων, ἰдеоγραμμάτων καὶ μεθόδων ἀριθμώσεως. Ἐκεῖνο ποῦ ἀλλάζει εἶναι ἡ διάφορος ἐρμηνεία ἢ διδομένη μετὰ τὴν βάσιν τῶν VC ἢ τὴν τοῦ Μασουρίδη. Οὕτω εἰς τὴν πινακίδα 1548 τῶν *Scripta Minoa* τοῦ Ἐβανς τὸ ὑπὸ τῶν VC κείμενον ἀναγιγνώσκειται : *desomo Kukaro pirijete pakana araruwoa* καὶ ἐρμηνεύεται : *δεσμῶ*

(=μετά δεσμών) ὁ Κούκαρος ὁ πριστήρ (=μαχαιροποιὸς) φάσγανα ἀρηρότα (δηλ. ξίφη συνδεδεμένα μετὰ δεσμών). Καὶ τοῦ Μασουρίδη ἡ ἀνάγνωσις: κι-σι-τα Πι-χε-ρο νο-ρε-ρι·ι πα-χε-φι ε-λε λο-γε-ε καὶ ἐρμηνεύεται: ζυστὰ ὁ Πίχερος νόρεια χαλκίην εὐρυλόγχην (δηλ. ὁ Πίχερος (ἄγει) ζυστὰ (=δόρατα) ἐκ ξύλου νόρειας (=δρυὸς) φέροντα εὐρείαν χαλκίην αἰχμήν. Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἀμφισβητήσῃ κανεὶς ἀπολύτως τὴν ὀρθότητα ἢ τὴν κατὰ προσέγγισιν ὀρθότητα τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς ἐρμηνείας, ὅπως δὲν εἶναι βεβαίως δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀδιστακτικῶς δεκτὴ ἢ ὀρθότης αὐτῆς.

Εἰς ἓν περαιτέρω κεφάλαιον, σελ. 86--104, ἐπεξηγεῖ ὁ σ. τὴν διαδικασίαν τῆς ἀποκρυπτογραφήσεως τῶν συμβόλων καὶ τῶν ἰδιογραμμάτων καὶ διατυπώνει εἰκασίας περὶ τῆς δυνατότητος ἀνιχνεύσεως τῆς πιθανῆς σημασίας ἐνίων σκοτεινῶν συμβόλων.

Ὁ συγγραφεὺς μὲ ἀξιεπαινον εἰλικρίνεια καὶ μετριοφροσύνην σημειοῖ ἐν τέλει τοῦ βιβλίου του, διὰ αἰ ἐκτεθεῖσαι ἀπόψεις του ἀποτελοῦν ἀπλῶς σκέψεις ἐρασιτέχνου τὰς ὁποίας διατυπώνει μὲ ὅλας τὰς ἐπιφυλάξεις τοῦ μὴ εἰδικοῦ. Ἐν γενικῇ θεωρήσει τῆς ἐν τῷ βιβλίῳ ἐκφραζομένης προσπάθειας δὲν δύναται τις νὰ μὴ εὐλαβηθῇ τὴν μακροετῆ προσπάθειαν τοῦ συγγραφέως νὰ ἀποδώσῃ πιθανωτέραν καὶ μὴ ἀφισταμένην τῶν γλωσσικῶν κανόνων ἀξιολόγησιν τῶν συμβόλων τῆς πρώτης γραφῆς τοῦ "Ἐθνους εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκομεν." Ἐχομεν βεβαίως ἐπιφυλάξεις, τινὰς τῶν ὁποίων διευτύσαμεν ἀνωτέρω, ὅμως ἡ προσπάθεια ἢ ἐπίμονος τοῦ συγγραφέως εἰς ἓνα δύσβατον διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ιδιότητα τοῦ ἐρευνητοῦ πεδίου μᾶς ἐπιβάλλει αὐτόματον τὸν σεβασμὸν καὶ τὸ χρέος νὰ τοῦ ἀπευθύνωμεν ἔπαινον. Μὲ τὴν γραμμικὴν γραφὴν ἀσχολεῖται πλῆθος ἐπιστημόνων εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Αἱ δημοσιεύμεναι μελέται καὶ τὰ εἰδικὰ περιοδικὰ εἶναι ἀπειράριθμα. Δεκάδες ἐπιφανῶν ἐρευνητῶν δροῦν πανταχοῦ, εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ δημοσιεύματα εἶναι σπάνια. Καὶ οἱ Ἑλληνες φιλόλογοι οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν πρώτην γραφὴν τοῦ "Ἐθνους των μετροῦνται εἰς τὰ δάκτυλα. Εἴθε τὸ παράδειγμα τοῦ δικηγόρου Μασουρίδου καὶ τοῦ τραπεζικοῦ Κτιστοπούλου νὰ ἀποτελέσουν δι' αὐτοὺς ὑποκίνησιν.

ΠΑΝ. Κ ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* * *

PATRICK KRAGELUND, *Dream and Prediction in the Aeneid*, Opuscula Graecolatina (Supplementa Musei Tusculani), vol. 7, Museum Tusculanum, Copenhagen, 1976, σσ. 91.

Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι μίᾳ μετάφρασις εἰς τὴν ἀγγλικὴν τῆς διατριβῆς τοῦ συγγραφέως διὰ τὸ δίπλωμα Μ.Α. καὶ βασίζεται ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πορισμάτων τῆς σημειολογίας (semiotics) εἰς τὴν σύγχρονον φιλολογικὴν ἐπιστήμην. Ἦδη εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ Kragelund σημειοῖ τὴν ἑλλειψιν ἀναλόγων ἔργων εἰς τὸ πεδῖον αὐτό, δηλοῖ δὲ ὅτι κατὰ βᾶσιν ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς σημειολογίας ὡς αὕτη ἀνεπτύχθη εἰς τὸ φιλολογικὸν τμήμα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κοπεγχάγης.

Τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τούτων ὁ συγγραφεὺς διαπραγματεύεται θέματα σχετικὰ μὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὄνειρου τοῦ Αἰνείου εἰς τὸ δεῦτερον βιβλίον τῆς Αἰνειάδος (*Aen.* II. 268 κέξ.), ἔνθα ὁ Ἔκτωρ ἐμφανίζεται